

ΑΓΙΟΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΠΑΛΑΜΑΣ & ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟ ΦΡΟΝΗΜΑ

Σήμερα, Β' Κυριακή των νηστειών, η Εκκλησία μας τιμά την μνήμη του εν Αγίοις Πατρός ημών Γρηγορίου του Παλαμά. Φυσικά, ο Άγιος τιμάται και την ημέρα της κοιμήσεώς του, στις 14 Νοεμβρίου, όμως ως πιο διαδεδομένη ημέρα μνήμης του, είναι η σημερινή ημέρα, η Β' Κυριακή των Νηστειών, αμέσως μετά από την Κυριακή της Ορθοδοξίας, όπου εορτάσαμε τον θρίαμβο της Ορθοδοξίας με την νίκη κατά των εικονομάχων και την αναστήλωση των εικόνων. Έναν τέτοιο θρίαμβο συνεχίζουμε να εορτάζουμε και στο πρόσωπο του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά και αυτήν την Κυριακή, επειδή η νίκη επί των θεωριών του λατινόφρονος Βαρλαάμ, θεωρείται εφάμιλλη της νίκης κατά των εικονομάχων. Για αυτόν το λόγο, 9 μόλις χρόνια μετά την κοίμησή του, δηλ. το 1368, αναγνωρίστηκε επίσημα ως Άγιος και από το επόμενο έτος αποφασίστηκε η μνήμη του να εορτάζεται την σημερινή ημέρα, την Β' Κυριακή των Νηστειών, ως συνέχεια του θριάμβου της Ορθοδοξίας.

Για μένα, ως μοναχό της Μονής Παντοκράτορος Αγίου όρους, είναι πολύ μεγάλη η ευλογία και η χαρά να ομιλώ σήμερα για τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά, διότι πρόκειται για έναν από τους προστάτες της Μονής μας, ήδη από αρχής της ιδρύσεώς της το 1363. Βέβαια, θα μπορούσε κάποιος να αναρωτηθεί πώς μπορεί να προκύπτει αυτό, αφού ο Άγιος εκοιμήθη το 1359, δηλαδή όταν ακόμα οι εργασίες ανοικοδόμησης της Μονής δεν είχαν ολοκληρωθεί. Η Παράδοση της Μονής, αλλά και ο βίος του Αγίου, μας λύνουν αυτήν την απορία.

Α) Η προσωπική σχέση που είχε με τους κτήτορες της Μονής μας, τον Αλέξιο τον Μ. Στρατοπεδάρχη και τον κατά σάρκα αδελφό του, τον Ιωάννη τον Μ. Πριμηκήριο, ο οποίος έπειτα από κάποια χρόνια άφησε όλες τις τιμές και της δόξης που είχε στην αυλή των ανακτόρων και έλαβε το Αγγελικό Σχήμα μετονομασθείς σε Ιωαννίκιο μοναχό. Οι κτήτορες της Μονής μας λοιπόν, ήταν υψηλόβαθμα στελέχη της αυλής του Αυτοκράτορα και είχαν ευγενική καταγωγή, όπως και ο ίδιος ο Άγιος. Η σχέση τους αυτή επιβεβαιώνεται και από την τέλεση των εγκαινίων της Μονής από τον Άγιο Κάλλιστο Α', Πατριάρχη Κωνσταντινουπόλεως (συγκαταλέγεται και αυτός στους Αγίους της Μονής μας), ο οποίος ως άνθρωπος προσευχής, ήταν υπέρμαχος της θεωρίας του Αγίου Γρηγορίου του Παλαμά περί Ενεργειών Ακτίστου Φωτός.

Β) Δεν είναι τυχαίο ότι η Μονή Παντοκράτορος αφιερώθηκε στην εορτή της Μεταμορφώσεως. Την περίοδο όπου ελάμβαναν χώρα αυτές οι ησυχαστικές έριδες, οι νέοι ναοί που κατασκευάζονταν, ως συνήθως αφιερώνονταν στην εορτή της Μεταμορφώσεως, για να στηριχθεί η ησυχαστική θεολογία, η οποία θεωρούσε την Μεταμόρφωση του Χριστού ως την κατ' εξοχήν εκδήλωση, μέσα στο Θείο Φως των ακτίστων ενεργειών. Έτσι λοιπόν και οι κτήτορες της Μονής αφιέρωσαν την Μονή που έκτισαν στην εορτή της Μεταμορφώσεως.

Γ) Όταν ο Άγιος σε ηλικία 20 ετών εγκαταστάθηκε στον Άθωνα, μόνασε υπό την καθοδήγηση κάποιου γέροντος Νικοδήμου. Η περιοχή όπου ήταν εγκατεστημένοι βρίσκεται στα όρια της περιοχής όπου έλαβε η Μονή από την ίδρυσή της και έχει μέχρι και σήμερα.

Αλλά ας δούμε λίγο επιγραμματικά τα του βίου του.

Ο Άγιος γεννήθηκε στην Κωνσταντινούπολη το 1296. Ο πατέρας του ήταν συγκλητικός. Υπουργός θα λέγαμε σήμερα. Όλη η οικογένειά του ζούσε πνευματική ζωή εμπνευσμένη από τον μοναχισμό με κέντρο την προσευχή. Και φυσικά η αγάπη αυτή στον μοναχισμό είχε ως αποτέλεσμα να αφιερωθεί και ο ίδιος, αλλά και 4 από τα αδέρφια του και η μητέρα του στον Χριστό, λαμβάνοντας όλοι, το Αγγελικό σχήμα του μοναχού. Αλλά και ο πατέρας του, ο οποίος πέθανε όταν ο Άγιος ήταν 7 ετών, πριν τον θάνατό του έλαβε και αυτός το μοναχικό σχήμα. Ο ίδιος ο Αυτοκράτορας ανέλαβε την εκπαίδευση του Γρηγορίου μετά τον θάνατο του πατέρα του και τον έβαλε να σπουδάσει στις περίφημες αυτοκρατορικές σχολές της Κωνσταντινουπόλεως, λαμβάνοντας υψηλή παιδεία. Για την πνευματική του μόρφωση ο Γρηγόριος συναναστρεφόταν με τους αγιορείτες μοναχούς που επισκέπτονταν την βασιλεύουσα. Ο πρώτος πνευματικός του ήταν ο Φιλοκαλικός Όσιος Πατέρας Θεόληπτος, Μητροπολίτης Φιλαδελφείας, ο οποίος και τον μύησε στην νοερά προσευχή. Σε ηλικία 20 ετών αποφάσισε να μεταβεί στον Άθωνα για να μονάσει υπό την καθοδήγηση του γέροντος Νικοδήμου, ο οποίος είχε έρθει από το όρος του Αγίου Αυξεντίου. (Άλλο μοναστικό κέντρο στην μικρά Ασία). Ο νέος μοναχός έκανε γρήγορα μεγάλη πρόοδο, ιδιαίτερα όσον αφορά στην πνευματική εγρήγορση και την νοερά προσευχή. Εκεί καλλιέργησε την μοναχική υπακοή η οποία του κληροδότησε και το γνήσιο εκκλησιαστικό φρόνημα που τον διακατείχε. Τα τρία πρώτα χρόνια τα έζησε σε αυτό το κελλί, το οποίο όπως προαναφέρθηκε, τοποθετείται στην σημερινή περιοχή της Μονής Παντοκράτορος. Αλλά, μετά τον θάνατο του γέροντα Νικοδήμου, αποφάσισε να μεταβεί στην Μονή Μεγίστης Λαύρας. Εκεί,

στην Μεγίστη Λαύρα έμεινε τρία χρόνια. Επιθυμούσε όμως την αναχωρητική ζωή και την απερίσπαστη προσευχή και έτσι αποτραβήχτηκε στην περιοχή της Προβάτας και υποτάχθηκε, πάλι, σε κάποιον περίφημο γέροντα Γρηγόριο, ο οποίος είχε την φήμη του διδασκάλου της ησυχαστικής ζωής.

Μετά από δύο χρόνια εγκαταβίωσης στην ησυχία, οι συνεχείς πειρατικές επιδρομές των Τούρκων τους ανάγκασαν να εγκαταλείψουν τον πολυπόθητο Άθωνα και να εγκατασταθούν στην Θεσσαλονίκη. Εκεί, δέχθηκε το μέγα αξίωμα της ιερωσύνης και έπειτα ανεχώρησε προς την Βέροια όπου συνέστησε ένα ησυχαστήριο και άρχισε πάλι να ασκείται ησυχαστικώς, ζώντας για πέντε χρόνια με μακρά νηστεία και αγρυπνία και βγαίνοντας από το κελλί του μόνο κατά το Σάββατο και Κυριακή για να προσφέρει την θεία Ευχαριστία και να νουθετήσει τους άλλους μοναχούς. Όμως, λόγω των τακτικών επιδρομών των Σέρβων στην περιοχή, αποφάσισε να επιστρέψει στο Άγιον όρος σε ένα ασκητήριο κοντά στην Μεγίστη Λαύρα. Αυτήν την περίοδο ο Άγιος δέχθηκε περισσή την χάρη της θέας του ακτίστου Φωτός και μετά από μια οπτασία, άρχισε να συντάσσει αγιογραφικά και ασκητικά κείμενα. Η φήμη του απλωνόταν σε όλο το Άγιον όρος και όταν η Μονή Εσφιγμένου ανέθεσε στην Ιερά Κοινότητα να ορίσει έναν ηγούμενο για την Μονή, διότι δεν βρήκαν κάποιον κατάλληλο από την αδελφότητα, αυτή προσκάλεσε στην ηγουμενία παμψηφεί τον Άγιο Γρηγόριο, το 1335. Αυτός, ως γνήσιο τέκνο υπακοής, ήταν αδύνατον να αρνηθεί την απόφαση της Ιεράς Κοινότητας (να αφήσει την ησυχία και γίνει ηγούμενος της Μονής Εσφιγμένου), όσο δύσκολο κι αν του ήταν αυτό. Έτσι, φορτώθηκε όλες τις μέριμνες της ηγουμενίας μιας Αγιορείτικης Μονής, που αριθμούσε περί τους 200 μοναχούς τότε. Αυτό το γνήσιο εκκλησιαστικό φρόνημα βλέπουμε να έχουν όλοι οι Άγιοι. Δεν θα βρούμε στην εκκλησιαστική ιστορία κάποιον Άγιο ο οποίος δεν έκανε υπακοή στα κελεύσματα της Εκκλησίας. Όλοι είχαν αφοσίωση και αγάπη στην Εκκλησία.

Υπακούοντας σε αυτό το κάλεσμα ο Άγιος, άφησε την ησυχία και αφού για ένα έτος έδειξε με το παράδειγμα και την διδασκαλία του στους μοναχούς την οδό της ησυχίας που οδηγεί στην σωτηρία επέστρεψε στην πολυπόθητη ησυχία και την συγγραφή, στο ησυχαστήριο του Αγ. Σάββα στην περιοχή της Μεγίστης Λαύρας.

Αυτήν την περίοδο είχε αρχίσει να δραστηριοποιείται ο λατινόφωνος μοναχός Βαρλαάμ. Αυτός είχε καταγωγή την Καλαβρία και είχε ένα πνεύμα αρνήσεως της θεολογικής σκέψης με το πρόσχημα ότι, επειδή ο Θεός είναι

ακατάληπτος, κάθε απόδειξη στο επίπεδο της θεολογίας είναι μάταιη. Ο Βαρλαάμ, ο οποίος δραστηριοποιούταν στην Θεσσαλονίκη, επιτίθετο με σφοδρότητα κατά των μοναχών εκεί, λέγοντας και γράφοντας κατ' αυτών και κατά της ησυχίας, και πολλοί πείθονταν στις πλάνες του. Και επειδή δεν υπήρχε κάποιος από τους Ορθοδόξους να αντικρούσει τα επιχειρήματά του, οι μοναχοί εκεί, με τον Μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Ισίδωρο αποφάσισαν εν Συνόδω, (διότι το σύστημα της εκκλησίας είναι συνοδικό, όπως θα δούμε παρακάτω) να παρακαλέσουν τον Γρηγόριο να μεταβεί στην Θεσσαλονίκη για να δώσει χέρι βοήθειας στους εκεί πατέρες και να υπερασπιστεί την μητέρα Εκκλησία, τώρα που κινδύνευε από τις αιρετικές διδασκαλίες. Υπακούοντας λοιπόν, ο Γρηγόριος εκ νέου στο κέλευσμα της Εκκλησίας, για άλλη μια φορά άφησε την αγαπημένη του ησυχία και το Άγιον όρος και μετέβη στην Θεσσαλονίκη το 1338. Εκεί ο Άγιος συνέγραψε συνολικά 9 αντιρρητικούς λόγους οι οποίοι ουσιαστικά κατατρόπωναν όλα τα ψευδή επιχειρήματα του Βαρλαάμ. Ο Άγιος Γρηγόριος ερμηνεύοντας όλη την πατερική παράδοση, εξηγούσε ότι ο Θεός, ενώ παραμένει ακατάληπτος και απρόσιτος κατά την ουσία Του, γίνεται τελείως καταληπτός κατά τις άκτιστες ενέργειες Του, μεταξύ των οποίων μία μορφή είναι και το άκτιστο Φως, αυτό το οποίο πρόβαλε από το σώμα του Χρίστου κατά την Μεταμόρφωση και έγινε αντιληπτό από τους μαθητές και τους αποκάλυψε την θεότητα Του.

Ο Βαρλαάμ έπειτα, μετέβη στην Κωνσταντινούπολη και άρχισε να επηρεάζει με τις πλανεμένες του διδασκαλίες τους Πατριαρχικούς κύκλους, καταγγέλλοντας τον Γρηγόριο ότι δημιουργεί παραсуναγωγές και φατρίες στην Θεσσαλονίκη, αντίθετα με τους Ιερούς κανόνες. Έτσι ο Πατριάρχης (Ιωάννης Καλέκας) κάλεσε σε απολογία τον Γρηγόριο. Ο Γρηγόριος χωρίς καθυστέρηση μετέβη στο Πατριαρχείο στην Κωνσταντινούπολη το 1341 και αμέσως, με τους λόγους του, διέλυσε όλες τις πλάνες και τις συκοφαντίες από τις οποίες είχαν επηρεαστεί οι εκεί πατέρες. Αυτήν την χρονιά συνήλθαν δύο Σύνοδοι στην Κωνσταντινούπολη, οι οποίες καταδίκασαν τις κακοδοξίες του Βαρλαάμ και του ομόφρονά του Ακινδύνου και όλοι ανεκήρυτταν τον Άγιο ως διδάσκαλο της ευσεβείας και πρόμαχο της Εκκλησίας.

Όμως, ο θάνατος του Αυτοκράτορα έφερε αναταράξεις στην βασιλεύουσα. Ο Πατριάρχης Ιωάννης Καλέκας διεκδίκησε τον θρόνο και περίμενε την υποστήριξη του Γρηγορίου, αφού και ο ίδιος τον είχε στηρίξει στις προαναφερθείσες δύο Συνόδους. Ο Γρηγόριος όμως αντιθέτως, τον έλεγξε για την αξίωση αυτή που είχε. Αυτό έκανε τον Πατριάρχη να στραφεί εναντίον του Γρηγορίου. Άρχισε λοιπόν να ζητεί αφορμή για να

συκοφαντήσει τον Άγιο και να δείχνει συμπάθεια στον πολέμιο του Αγίου, τον Ακίνδυνο. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν η φυλάκιση του Αγίου το 1343. Τον επόμενο χρόνο 1344 συνήλθε Σύνοδος από τον Πατριάρχη Ιωάννη, όπου αφορίσθηκε ο φυλακισμένος Γρηγόριος και χειροτονήθηκε ο καταδικασθείς της προηγούμενης Συνόδου Ακίνδυνος. Οι ενέργειες αυτές του Πατριάρχη Ιωάννη προκάλεσαν την δυσaréσκεια της αυτοκράτειρας Άννης η οποία και συνεκάλεσε Σύνοδο το 1347, όπου επικύρωσε τις αποφάσεις των δύο Συνόδων του 1341 και κήρυξε ως ψευτοσύνοδο την Σύνοδο που συνεκάλεσε ο Πατριάρχης Ιωάννης το 1344, ο οποίος καταδικάστηκε ως Βαρλααμίτης (μόνο μια Σύνοδος μπορεί να κηρύξει ότι μια άλλη Σύνοδος είναι ψευτοσύνοδος). Εξελέγη επίσης σε αυτήν την Σύνοδο νέος Πατριάρχης ο Ισίδωρος Θεσσαλονίκης και στην θέση της Μητροπόλεως (Θεσσαλονίκης) ο Γρηγόριος, ο οποίος φυσικά αποφυλακίστηκε. Οι πολιτικές διαμάχες δεν επέτρεψαν στον Άγιο να εγκατασταθεί στην Θεσσαλονίκη και αντ' αυτού εστάλη προσωρινά στην Λήμνο, η οποία στερείτο Επισκόπου. Το 1350 η τάξις αποκαταστάθηκε στην Θεσσαλονίκη, η οποία υποδέχτηκε τον νέο της ποιμενάρχη με μεγάλη χαρά. Τον επόμενο χρόνο συνεκλήθη νέα Σύνοδος υπό την προεδρία του Πατριάρχη Καλλίστου Α΄ (Παντοκρατορινού Αγίου), όπου δόθηκε οριστική λύση στο πρόβλημα των ησυχαστικών εριδών και οι αποφάσεις της συμπεριλήφθηκαν στο συνοδικό της Ορθοδοξίας (που διαβάστηκε την προηγούμενη Κυριακή), πράγμα που δηλώνει ότι οι αποφάσεις αυτές είναι δεσμευτικές για όλο το σώμα της Εκκλησίας.

Από τον Μάρτιο του 1354 έως την άνοιξη του 1355 ο Γρηγόριος Παλαμάς πέρασε ένα χρόνο στη Μικρά Ασία ως αιχμάλωτος των Τούρκων, που κατέλαβαν το πλοίο του καθώς ταξίδευε από τη Θεσσαλονίκη στην βασιλεύουσα. Κατά τη διάρκεια της αιχμαλωσίας του είχε τρεις θεολογικούς διαλόγους με τους μουσουλμάνους για θέματα πίστεως, δηλαδή για τη διαφορά μεταξύ του Μουσουλμανισμού και του Χριστιανισμού. Τελικώς, εξαγοράστηκε από Σέρβους εμπόρους, και επέστρεψε στην επισκοπή του. Μετά από την απελευθέρωσή του και μέχρι τον θάνατό του από ασθένεια στις 14 Νοεμβρίου του 1359 σε ηλικία 63 ετών, παρέμεινε στη Θεσσαλονίκη, όπου και αφοσιώθηκε στην άσκηση των ποιμαντικών του καθηκόντων.

Ο Άγιος λοιπόν, αποτελεί ένα πρότυπο προσευχής, αλλά και υπακοής στην Εκκλησία και για εμάς, τους μοναχούς, αλλά και για όλους εσάς, τους ευσεβείς λαϊκούς. Εγώ όμως, θα ήθελα να σταθώ στο εκκλησιαστικό φρόνημα του Αγίου, το οποίο το συναντάμε, όπως είπαμε, σε όλους τους Αγίους. Αυτό το γνήσιο εκκλησιαστικό φρόνημα εκφράζεται

με την υπακοή, την εμπιστοσύνη, την αφοσίωση και την αγάπη στην Εκκλησία. Αλλά τι είναι η Εκκλησία στην οποία οφείλουμε να κάνουμε υπακοή;

Εκκλησία ετυμολογικά σημαίνει συνάθροιση ανθρώπων, σύναξη. Στην Καινή Διαθήκη χρησιμοποιείται η λέξη Εκκλησία με ένα βαθύτερο περιεχόμενο, αφού με την ενανθρώπιση του Χριστού η Εκκλησία δεν είναι μια συνάθροιση ανθρώπων, αλλά το Ίδιο Σώμα του Χριστού. Εκτός αυτού Εκκλησία χαρακτηρίζεται ο λαός του Θεού, οι Χριστιανοί, που αποτελούν τα μέλη μιας ευχαριστιακής κοινότητας. Λαός του Θεού δεν είναι μόνο οι κληρικοί ή οι λαϊκοί, αλλά η ενότητα όλων αυτών εν Χριστώ. Και αυτό σημαίνει ότι μέλη της Εκκλησίας είναι όσοι είναι ενωμένοι με τον Χριστό, όσοι με την μυστηριακή ζωή είναι μέλη του Σώματος του Χριστού και φυσικά βαπτισμένοι στο όνομα της Αγίας Τριάδος. Η Εκκλησία δεν είναι ανθρώπινη οργάνωση ή σωματείο, αλλά το Θεανθρώπινο Σώμα του Χριστού. Ο Χριστός είναι αχώριστος από την Εκκλησία, αφού είναι η Κεφαλή της και η Εκκλησία είναι αχώριστη από τον Χριστό, αφού είναι το Σώμα Του. Και είναι ο μοναδικός χώρος της σωτηρίας του ανθρώπου, γιατί μόνο εν Χριστώ υπάρχει σωτηρία. Σε αυτήν δόθηκαν όλα τα χαρίσματα του Αγίου Πνεύματος. Όπου είναι η Εκκλησία, εκεί είναι και το Άγιο Πνεύμα, το οποίο «όλον συγκροτεί τον θεσμό της Εκκλησίας» (τροπάριο Πεντηκοστής). Η Εκκλησία είναι ένα Σώμα εν ενότητα. Η ενότητα αυτή φαίνεται καθαρά πάνω στο Άγιο δισκάριο, όπου στο μέσον υπάρχει ο αμνός του Θεού, ο Ίδιος ο Χριστός, δεξιά Του η μερίδα της Θεοτόκου, αριστερά οι μερίδες των Αγίων και μπροστά ο Επίσκοπος της τοπικής Εκκλησίας μαζί με τους ζώντες και κεκοιμημένους που μνημονεύει ο Ιερέυς στην Προσκομιδή. Η μνημόνευση λοιπόν του τοπικού Επισκόπου είναι απαραίτητη για την τέλεση της Θείας Ευχαριστίας.

Ο Επίσκοπος είναι η εικόνα του Θεού, είναι εις «τύπον και τόπον» Χριστού. Το έργο της Εκκλησίας μόνο δια του Επισκόπου είναι δυνατό να διεξαχθεί. Ο Επίσκοπος είναι ο εγγυητής της ενότητας της Εκκλησίας και της ορθής πίστεως. Χωρίς Επίσκοπο και Ευχαριστία δεν νοείται Εκκλησία. Ο Επίσκοπος είναι η κεφαλή της ιερωσύνης, ο διάδοχος των Αποστόλων, ο πρεσβύτερος εκτελεί το έργο του κατ' εντολήν και εν ονόματι του Επισκόπου του και ο διάκονος συνεργεί στο έργο του Επισκόπου και του πρεσβυτέρου. Αυτό ξεκινά από τους Αποστολικούς χρόνους και έχουμε πολλούς κανόνες στην Αποστολική Σύνοδο που ορίζουν την θέση του Επισκόπου, οι οποίοι είναι πολύ αυστηροί σε αυτούς που πράττουν οτιδήποτε χωρίς την άδεια του.

Στην Εκκλησία υπάρχει τάξις, υπάρχουν οι Ιεροί κανόνες. Τους Ιερούς κανόνες τους χρησιμοποιοεί η Εκκλησία άλλοτε με ακρίβεια και άλλοτε με οικονομία. Δεν πρέπει να βάζουμε τους κανόνες πάνω από την Εκκλησία, διότι η Εκκλησία δημιούργησε τους κανόνες. Δεν δημιούργησαν οι κανόνες την Εκκλησία. Και η Εκκλησία γνωρίζει καλύτερα πώς να τους μεταχειρίζεται. Όπλα δικά της είναι. Όπως διαβάζουμε στους κανόνες, τον πρώτο λόγο τον έχουν οι Επίσκοποι. Γι' αυτό το σύστημα της Εκκλησίας είναι Συνοδικό. Είδαμε και στον βίο του Αγίου πόσες Σύνοδοι γίνανε.

Συνοδικό το σύστημα της Εκκλησίας

Οι αποφάσεις των Συνόδων λαμβάνονται με την συνεργεία του Αγίου Πνεύματος. Το Άγιο Πνεύμα είναι παρών στην Εκκλησία. Δεν μπορεί να ζήσει η Εκκλησία χωρίς Άγιο Πνεύμα. Το Άγιο Πνεύμα είναι η ψυχή της Εκκλησίας. Η Εκκλησία είναι το Σώμα του Χριστού, αλλά εμψυχώνεται από το Άγιο Πνεύμα. Το οποίο ενεργεί σε κάθε Σύνοδο, όταν λαμβάνονται αποφάσεις για τα τρέχοντα εκκλησιαστικά ζητήματα. Οι Σύνοδοι δεν λειτουργούν αυθαίρετα και αυτόνομα, διότι πρέπει οι αποφάσεις για να είναι έγκυρες να εκφράζουν το πλήρωμα της Εκκλησίας και των Επισκόπων. Υπήρξαν Σύνοδοι που λειτούργησαν αυθαίρετα και αυτόνομα, οι οποίες ήρθε η ώρα που καταδικάστηκαν. **Καταδικάστηκαν όμως από επόμενη Σύνοδο.** Δεν καταδικάστηκαν από μια ομάδα κληρικών ή λαϊκών. Π.χ. η ψευτοσύνοδος του 1344 που είδαμε στον βίο του Αγίου, η οποία καταδικάστηκε από την επόμενη Σύνοδο που συνεκάλεσε η αυτοκράτειρα Άννα το 1347, ή παλαιότερα η ληστρική Σύνοδος της Εφέσου (449), η οποία καταδικάστηκε από την Δ΄ Οικουμενική Σύνοδο (451) κλπ. Έρχεται, δηλαδή, το Άγιο Πνεύμα και διορθώνει τα πράγματα **εν Συνόδω.**

Δυστυχώς, εμφανίζεται στις μέρες μας, από πολλούς, μια έλλειψη εμπιστοσύνης προς της Εκκλησία και τις συνοδικές αποφάσεις της. Έφτασε στο σημείο να αμφισβητεί ο πιστός λαός την αγάπη των ποιμένων για το ποίμνιο και να θεωρεί τις ενέργειές τους εκ των προτέρων κακόβουλες και λανθασμένες. Θεωρεί την απευθείας σχέση με τον Θεό ως «Αγία», υποτιμώντας τον ρόλο των Επισκόπων και των Συνόδων στην πορεία της Εκκλησίας, πράγμα που συνιστά πλάνη. Αγνοούν δυστυχώς, ότι η διδασκαλία της Εκκλησίας είναι διδασκαλία συνοδική, όχι μεμονωμένων προσώπων ή ομάδων. Π.χ. τον κανόνα της Αγίας γραφής τον διαμόρφωσε μία συνοδική πράξη. Το ίδιο και τους Ιερούς κανόνες, Σύνοδοι τους συνέταξαν και τους ενέκριναν. Οι Ιεροί κανόνες θεσπίστηκαν ως λύση σε κάποιο πρόβλημα που ταλάνιζε την Εκκλησία, ενώ σήμερα

κάποιοι έφτασαν στο σημείο να τους χρησιμοποιούν για να δημιουργήσουν πρόβλημα, όχι να λύσουν το πρόβλημα. Έτσι, ο σκοπός των κανόνων χάνει το νόημά του. Αυτό είναι μια νέα προσέγγιση της θεολογίας, η οποία όμως δεν είναι ορθόδοξη. Η ορθόδοξη θεολογία έχει ακρίβεια, αλλά έχει και οικονομία. Έχει μεγαλείο. Σώζει, αναπαύει, ειρηνεύει τον άνθρωπο, ενώνει. Είναι σαφές λοιπόν, ότι τον πρώτο και τον τελευταίο λόγο στην ορθόδοξη Εκκλησία τον είχε πάντοτε η Σύνοδος, και φυσικά θα συνεχίσει να τον έχει μέχρι της συντελείας των αιώνων.

Τελευταία, εμφανίστηκαν και κάποιοι κληρικοί (και λαϊκοί που τους ακολουθούν) από τους οποίους απουσιάζει πλήρως το εκκλησιαστικό φρόνημα και οι οποίοι δημιουργούν σχίσματα στην Εκκλησία. Διακατέχονται από μια υπερήφανη ιδέα για τον εαυτό τους, πιστεύοντας ότι βοηθούν την Εκκλησία και περιμένουν να επαινεθούν γι' αυτό. Αυτό που κάνουν είναι να εντοπίζουν και να καταδικάζουν αιρέσεις κατά την κρίση τους, αντικαθιστώντας με αυτόν τον τρόπο τις Συνόδους της Εκκλησίας, οι οποίες, όπως είπαμε, είναι οι μόνες αρμόδιες για επίλυση τέτοιων ζητημάτων. Θεωρούν όλους τους ανθρώπους γύρω τους αιρετικούς, υποδεέστερους, πλανεμένους και τους εαυτούς τους ότι κατέχουν την αλήθεια και θα σώσουν την Εκκλησία. Και όλη αυτή η πλάνη γίνεται για αυτούς ομολογία πίστεως και υπεράσπιση της ορθοδοξίας και αγώνας εναντίον των αιρετικών. Ο πειρασμός που αντιμετωπίζει σήμερα η Εκκλησία είναι ότι δημιουργείται η εντύπωση ότι αυτοί που αντιδρούν είναι οι σωστοί, οι δίκαιοι, οι πνευματικοί, αυτοί που έχουν την εμπειρία της νοεράς προσευχής, αυτοί που έχουν ασκητικό και πατερικό φρόνημα, ενώ όλοι οι υπόλοιποι, ο Οικουμενικός Πατριάρχης, οι προκαθήμενοι, το πλήθος των κληρικών και των λαϊκών που συντάσσονται με τη φωνή της Εκκλησίας, είναι οι εκκοσμικευμένοι και δεν έχουν καμία αγωνία για τα δόγματα και την ορθοδοξία. Από τη μία έχουμε τους φύλακες και προστάτες της πίστεως και από την άλλη τους προδότες της πίστεως. Όμως, όλοι αντιλαμβανόμαστε ότι βρισκόμαστε ενώπιον ενός εγωισμού. Τρομοκρατούν τους ανθρώπους για να ικανοποιήσουν το θέλημά τους. Δεν γνωρίζουν τι θα πει καρδιά και συμπάθεια. Νομίζουν ότι η τιμή του Θεού κρέμεται από τα δικά τους χέρια, γιατί ουσιαστικά δεν πιστεύουν ότι το Άγιο Πνεύμα είναι αυτό που αγρυπνεί και κατευθύνει την Εκκλησία μας και ως εκ τούτου αναλαμβάνουν το έργο Του στα χέρια τους. Δεν έχουν καμία εμπιστοσύνη και αγάπη στην Εκκλησία, αντιθέτως την πολεμούν. Φτάνουν στο σημείο να μη προσέρχονται στους ναούς, να μην ασπάζονται το χέρι των Αρχιερέων και των Ιερέων. Αντιθέτως, τους υβρίζουν και τους κατηγορούν. Υπερασπίζονται επιλεκτικά κάποιους ιερούς κανόνες και

ταυτόχρονα καταπατούν χωρίς φόβο πολλούς άλλους. Επικαλούνται μέσω της δικής τους ατομικής προσέγγισης την αγία γραφή και τα πατερικά κείμενα για να υποστηρίξουν τις απόψεις τους. Το ίδιο ακριβώς που έπρατταν και οι αιρεσιάρχες (όλες οι αιρέσεις δημιουργήθηκαν από ανθρώπους της Εκκλησίας).

Αναλογίζομαι πολλές φορές: Τι υποφέρει και σήμερα η Εκκλησία; Την συκοφαντούν οι άπιστοι, την αμφισβητούν και οι χριστιανοί. Έχουμε τους εχθρούς της πίστεως, αλλά έχουμε και τους «ομολογητές» που επικρίνουν τα πρόσωπα της Εκκλησίας στο όνομα δήθεν της αλήθειας. Φέρουν το όνομα του χριστιανού, αλλά δεν γνωρίζουν τον λόγο του Χριστού και το πνεύμα του Ευαγγελίου και των Ιερών κανόνων. Σχίζουν τον χιτώνα της Εκκλησίας και διασύρουν το λόγο της. Παρ' όλες του τέτοιου είδους παρεκτροπές ορισμένων μελών της Εκκλησίας, κληρικών η λαϊκών, που μαρτυρούν τον εγκλωβισμό τους στα επίγεια, η Εκκλησία συνεχίζει στους αιώνες να παραμένει η μία αγία καθολική και αποστολική Εκκλησία, η οποία βαστάζει τον σταυρό του Κυρίου και δεν εκπίπτει ποτέ και η πορεία της είναι σταθερή προς την βασιλεία του Θεού.

Ο βασικότερος λόγος για τον οποίον διαμαρτύρονται οι εν λόγω υπερασπιστές της πίστεως είναι ότι η Εκκλησία έχει παρασυρθεί στα δίχτυα του Οικουμενισμού. Αλλά ας δούμε τι είναι ο Οικουμενισμός. Οικουμενισμός είναι μια θεωρία που λέει ότι πρέπει να φτάσουμε στο σημείο να γίνουμε μια θρησκεία, μια πανθρησκεία. Ότι όλες οι θρησκείες κατέχουν ένα μέρος της αλήθειας. Και ότι αποβάλλοντας η καθεμία θρησκεία όποια λανθασμένη διδασκαλία και κρατώντας μόνο την αλήθεια που εκφράζει, θα δημιουργηθεί μια πανθρησκεία με την ένωση όλων αυτών. Η Ορθόδοξη Εκκλησία όμως δεν έχει καμία σχέση με αυτό, και ως Οικουμενισμό αποδέχεται μόνο την πρόσκληση προς όλους, αιρετικούς, σχισματικούς, αθέους και αλλοθρήσκους ακόμη, να γνωρίσουν τον Χριστό, και με το βάπτισμα στο όνομα της Αγίας Τριάδας να ενσωματωθούν στην μία αγία καθολική και αποστολική Εκκλησία, την ορθόδοξη Εκκλησία του Χριστού. Και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσω του διαθρησκειακού διαλόγου.

Πολλοί όμως (υπερορθόδοξοι), φαντάζονται και θεωρούν ως Οικουμενισμό, ακριβώς αυτόν τον διάλογο. Αλλά αυτός ο διάλογος (μεταξύ Ορθοδόξων και Ρωμαιοκαθολικών) δεν είναι κάτι καινούργιο. Ξεκίνησε αμέσως μετά το σχίσμα (1054) και είχε ως σκοπό την επίτευξη της πολυπόθητης ένωσης όλων των Χριστιανών, όπως ήταν την πρώτη χιλιετία. Ένας από αυτούς τους διαλόγους ήταν και η (περίφημη) Σύνοδος

της Φερράρας-Φλωρεντίας. Και ο Άγιος Μάρκος ο Ευγενικός, ο πρωταγωνιστής αυτής της Συνόδου, πήγε για να κάνει διάλογο με σκοπό να επιτευχθεί η ένωση των Εκκλησιών. Και η ένωση θα γινόταν υπό τον όρο ότι θα εγκατέλειπαν οι Ρωμαϊοκαθολικοί τις κακοδοξίες τους. Αυτή η προσπάθεια ενώσεως των Εκκλησιών δεν έχει πάψει να γίνεται μέχρι και τις ημέρες μας.

Υπάρχουν φόβοι από κάποιους ότι με τους διαθρησκειακούς διαλόγους δεν θα επιστρέψουν οι ετερόδοξοι, αντίθετα μπορεί να ζημιωθεί η ορθόδοξη πίστη. Αλλά γιατί να υπάρχουν αυτοί οι φόβοι; Πού είναι η εμπιστοσύνη στην Εκκλησία; Η Εκκλησία μας δεν φοβάται το ψεύδος, ούτε τρομάζει μπροστά στο κακό. Το ψέμα δεν είναι πιο ισχυρό από την αλήθεια, ούτε το κακό πιο ισχυρό από το καλό. Η στάση όλων μας απέναντι στους αιρετικούς πρέπει να είναι στάση αγάπης με στόχο την ενότητα, χωρίς όμως και υποχώρηση στα θέματα της πίστεως. Δεν προδίδουμε τα δόγματα και την πίστη μας όταν κάνουμε διάλογο με αιρετικούς, διότι ο διάλογος γίνεται με βάση την αλήθεια της πίστεως και της παραδόσεως της αρχαίας Εκκλησίας των επτά Οικουμενικών Συνόδων. Οι πατέρες των Οικουμενικών Συνόδων διέθεταν ευρυχωρία και άνεση καρδιάς και ένα πνεύμα αγάπης, κατανοήσεως και οικονομίας. Μετείχαν στους διαλόγους με τους αιρετικούς. Και όταν οι μετανοούντες Επίσκοποι επέστρεφαν στην ορθόδοξη Εκκλησία, αποκηρύττοντες τις κακοδοξίες τους, τότε η Εκκλησία τους δεχόταν και αναγνώριζε ακόμα και την χειροτονία τους (χωρίς να γίνει αναχειροτονία), όπως για π.χ. έγινε στην Ζ΄ Οικ. Σύνοδο όπου οι πατέρες ανεγνώρισαν το βάπτισμα και την αρχιερωσύνη των πρώην αιρετικών που είχαν επιστρέψει στην ορθοδοξία.

Η ορθοδοξία είναι ο πολυτιμότερος θησαυρός και δεν επιτρέπεται εμείς που τον έχουμε να τον κρατάμε μόνο για τον εαυτό μας, αλλά έχουμε καθήκον να τον προβάλουμε και σε ετεροδόξους και σε αλλοθρήσκους ακόμη. Ας σκεφτούμε τι θα ήταν σήμερα οι Ρώσοι, αν οι βυζαντινοί δεν είχαν ανοίξει τις πόρτες της Αγίας Σοφίας την ώρα της λειτουργίας στους (ειδωλολάτρες) απεσταλμένους του Πρίγκηπα Βλαδίμηρου. Οι οποίοι, όπως ανέφεραν στον Βλαδίμηρο αφού επέστρεψαν, δεν γνώριζαν αν βρίσκονταν στον ουρανό ή στη γη με αυτά που είδαν και βίωσαν. Και με αυτήν την ομολογία όλος ο λαός των Ρως βαπτίσθηκε και ήλθε στην αληθινή οδό.

Αυτή η ίδια πρακτική συνεχίζει να ακολουθείται μέχρι της μέρες μας και στο Άγιον όρος. Πλήθος μη ορθοδόξων επισκέπτονται την χερσόνησο

του Άθω και με αυτά που βλέπουν και βιώνουν, καταλαβαίνουν που βρίσκεται η αλήθεια και πολλοί από αυτούς βαπτίζονται. Δηλαδή, χρησιμοποιείται ακόμα και σήμερα, η ίδια τάξη και πρακτική με αυτή που χρησιμοποιούσαν στην αρχαία Εκκλησία. Η στάση όμως, μερικών αδελφών μας ορθοδόξων απέναντι στους αιρετικούς, δυστυχώς χαρακτηρίζεται από ακρότητες και υπερβολές, πράγμα που δείχνει έλλειψη πνευματικότητας και θεολογικής εμπειρίας. Στην Εκκλησία η αγάπη πρέπει να κυριαρχεί σε όλα τα θέματα.

Παραβλέποντας όλα αυτά, μια ομάδα κληρικών προχώρησε μέχρι την αποτειχίση, διότι βλέπουν στον διάλογο με τους Ρωμαιοκαθολικούς τον Οικουμενισμό και τον καταδικάζουν, δικαιώνοντας τους εαυτούς τους ως τηρητές των Ιερών κανόνων και υπερασπιστές της ορθοδοξίας. Η ορθοδοξία όμως, είναι υπόθεση της Εκκλησίας, όχι μεμονωμένων ατόμων. Σταμάτησαν λοιπόν, το μνημόσυνο των Επισκόπων τους, χαρακτηρίζοντας ως προδότες της ορθοδοξίας όλους όσους υπέγραψαν τα κείμενα της Συνόδου της Κρήτης. Και ονομάζουν την Σύνοδο αυτή ως ψευτοσύνοδο. Αν όμως κάποια Σύνοδος είναι ψευτοσύνοδος, για άλλη μια φορά το αναφέρω, θα μας το πει μια επόμενη Σύνοδος. Δεν είναι αρμόδιος ο καθένας κληρικός ή λαϊκός να αποφαινεται αν μια Σύνοδος είναι άκυρη ή όχι. Το Άγιο Πνεύμα που συγκροτεί και κρατεί τον θεσμό της Εκκλησίας, έρχεται η ώρα που διορθώνει όλα τα κακώς κείμενα τα οποία υπάρχουν μέσα στην Εκκλησία, όπως είδαμε. Εκτός αυτού, η αυτόβουλη αυτή άρνηση υπακοής και η αποτειχίση από Επίσκοπο, όταν πρόκειται περί θεμάτων διαλόγου μεταξύ των Χριστιανικών δογμάτων και της προσπάθειας συσφίξεως των μεταξύ τους σχέσεων δεν είναι κανονική, διότι ο διάλογος αυτός αποβλέπει στην επανένωση, στο αντίθετο δηλαδή αποτέλεσμα από αυτό που επιφέρει μια αίρεση, δηλαδή τον χωρισμό και την διάσπαση.

Παράδειγμα Αγίων

Κοινό χαρακτηριστικό όλων των Αγίων, όπως είδαμε και στον Άγιο Γρηγόριο Παλαμά, είναι το γνήσιο εκκλησιαστικό φρόνημα (υπακοή, εμπιστοσύνη, αφοσίωση και αγάπη στην Εκκλησία). Όμως ας δούμε τι έλεγαν και τι έπρατταν άλλοι Άγιοι.

Ο Αγ. Συμεών ο Στυλίτης ήταν ο πρώτος που ανέβηκε σε στύλο για να ασκηθεί. Αυτού του είδους η άσκηση ήταν άγνωστη μέχρι τότε και τέθηκε θέμα στην Σύνοδο του Πατριαρχείου Αντιοχείας για το κατά πόσο αυτού του είδους η άσκηση είναι κατά Θεόν ή όχι. Αποφάσισαν οι πατέρες να στείλουν 3 μοναχούς να του πουν ότι είναι εντολή των πατέρων να

κατέβεις από τον στύλο γιατί αυτό που κάνεις είναι πλάνη. Σε περίπτωση που θα δεχόταν να κατέβει θα σήμαινε ότι είχε αποκτήσει ταπεινωση, οπότε η άσκηση αυτή είναι θεάρεστη και θα έπρεπε να τον εμποδίσουν από το να κατέβει. Στην αντίθετη περίπτωση, αν αρνούταν να κατέβει, θα σήμαινε ότι είχε αποκτήσει εγωισμό, οπότε θα ήταν εκ του πονηρού όλο αυτό και θα έπρεπε με την βία να τον κατεβάσουν. Όταν, λοιπόν, αυτοί έφτασαν κάτω από τον στύλο, του μήνυσαν ότι οι πατέρες λένε ότι έχεις πλανηθεί και πρέπει να κατέβεις αμέσως. Αυτός, ως γνήσιος εκφραστής του εκκλησιαστικού φρονήματος, είπε ότι αφού οι πατέρες αποφάσισαν να κατέβω, κατεβαίνω αμέσως. Οι μοναχοί όμως, σύμφωνα με την εντολή που είχαν, τον εμπόδισαν λέγοντάς του ότι αφού με ευκολία δέχεσαι αυτό που είπε η Εκκλησία, η άσκηση αυτή είναι θεάρεστη.

Ο άλλος συλίτης, ο Αγ. Δανιήλ έλεγε σε κάποιους που πήγαν να τον συμβουλευτούν για το αν θα έπρεπε να διακόψουν το μνημόσυνο του Επισκόπου τους που είχε πέσει σε κάποιο παράπτωμα ότι «Δεν είναι χωρίς κίνδυνο να σταματήσετε το μνημόσυνο του επισκόπου»

Ο Όσιος Παΐσιος έλεγε, «αν αρχίσουμε να αποτειχιζόμαστε, θα κομματιαστούμε όπως οι Προτεστάντες, συστήνοντας έκαστος μια δική του Εκκλησία. Θα καταντήσουμε σε πολλά μικρά συνοδικά σχήματα, αντιμαχόμενα αλλήλοις, όπως μας δίδαξε το πρόσφατο παράδειγμα του παλαιοημερολογιτισμού. Πρόκειται για εκκλησιολογικές πλάνες και τίποτε περισσότερο». Και ως εκφραστής γνήσιου εκκλησιαστικού φρονήματος έλεγε ότι αν η Εκκλησία πάρει διαφορετική θέση από αυτά που είχε εκφράσει ο ίδιος με την γνώμη του, πάντα να ακολουθούν την γνώμη της Εκκλησίας. «Ότι πει η Εκκλησία, εκείνο πρέπει να ακολουθούμε όλοι».

Ο Αγ. Πορφύριος συμβούλευε εκείνους που διαφωνούσαν με την επίσημη Εκκλησία για διάφορα θέματα, να μένουν πάντα ενωμένοι με την Εκκλησία. Έλεγε «Εγώ ποτέ δε θα έφευγα από την Εκκλησία, ό,τι και αν συνέβαινε. Προτιμώ να πλανώμαι μέσα στην Εκκλησία, παρά να φύγω από την Εκκλησία. Δεν θέλω να σωθώ μόνος μου χωρίς την Εκκλησία, ούτε θα εγκαταλείψω το πλοίο της Εκκλησίας, γιατί έπαθε κάποια ρωγμή ή γιατί κινδυνεύει». «Είναι προτιμότερο να είναι κανείς σε σφάλμα μέσα στην Εκκλησία, παρά να ενεργεί έξω απ' αυτήν έστω και ορθά» και «Να πονάμε για την Εκκλησία, να την αγαπάμε πολύ. Να μη δεχόμαστε να κατακρίνουν τους αντιπροσώπους της, να μην πιστεύουμε τους ιεροκατηγόρους. Όσοι κατηγορούν την Εκκλησία για τα λάθη των εκπροσώπων της, με σκοπό δήθεν να βοηθήσουν για την διόρθωση, κάνουν μεγάλο λάθος. Αυτοί δεν αγαπούν την Εκκλησία, ούτε βέβαια τον

Χριστό». Και άλλοτε έλεγε «όλοι να είμαστε ενωμένοι μέσα στην Εκκλησία. Όλοι ενούμεθα εκεί μεταξύ μας και με όλους τους Αγίους. Ενωμένοι και ο Υιός με τον Πατέρα και το Άγιο Πνεύμα, η Παναγία Τριάδα, κι εμείς μαζί της. Αυτή είναι η Εκκλησία».

Για να πετύχουμε την σωτηρία μας, λοιπόν, πρέπει να παραμείνουμε ενωμένοι μέσα στην Εκκλησία. Το φρόνημά μας πρέπει να είναι εκκλησιαστικό, δηλαδή να κάνουμε υπακοή σε ότι λέει η Εκκλησία, έχοντας εμπιστοσύνη ότι ο σκοπός της είναι να μας οδηγήσει στην σωτηρία. Δεν αποσχίζομαστε από την Εκκλησία, δηλαδή την κανονική Ιεραρχία (Επισκόπους). Δεν αγωνιζόμαστε να σώσουμε την Εκκλησία, αφού η Εκκλησία που είναι το Σώμα του Χριστού, δεν έχει ανάγκη σωτήρων, αλλά αγωνιζόμαστε να σωθούμε παραμένοντας μέσα στην Εκκλησία. Κανείς δεν μπορεί να βάζει τον εαυτό του πάνω από την Εκκλησία και να υπερασπίζεται δήθεν την ορθοδοξία, διότι η πρόνοια του Θεού για την Εκκλησία Του δεν εκπίπτει ποτέ. Και εμείς, πορευόμενοι μέσα στην Εκκλησία και με αυτά που μας παρέδωσε, πορευόμαστε σε δρόμο ασφαλή, σε δρόμο σωτηρίας. Όταν όμως έχουμε εμπιστοσύνη στον εαυτό μας και όχι στην Εκκλησία, τότε η πτώση μας είναι δεδομένη.

Εγώ σήμερα που σας ομιλώ, έχω την ευλογία και την άδεια του τοπικού Επισκόπου. Σε αντίθετη περίπτωση θα ήμουν καταδικαστέος από τους Ιερούς κανόνες, αφού πλειάδα Ιερών κανόνων το απαγορεύει. Γι' αυτό θέλει πολύ προσοχή. Διότι κατά καιρούς εμφανίζονται «ζιζάνια». Ρασοφόροι οι οποίοι ομιλούν και υπερασπίζονται δήθεν την Εκκλησία, την ορθοδοξία, σαν να τους έχει ζητήσει η ίδια η Εκκλησία να κάνουν αντιαιρετικό αγώνα. Καταπατώντας με αυτήν τους την κίνησή πολλούς Ιερούς κανόνες κινούμενοι φυσικά, άνευ ευλογίας της Εκκλησίας και του τοπικού Επισκόπου της περιοχής στην οποία ομιλούν. Ο αγώνας όμως που κάνουν δεν είναι αντιαιρετικός, όπως λένε, αλλά αντιεκκλησιαστικός. Όταν το Α και το Ω της πίστης μας είναι ο πόλεμος εναντίον των αιρέσεων, του αντιχρίστου και των σκοτεινών δυνάμεων, τότε δεν έχουμε καταλάβει που ανήκουμε. Όποιος μέσα στην Εκκλησία δεν αναζητά τον Χριστό, αλλά αναλώνεται σε τέτοιες άλλες αναζητήσεις, χάνει τον χρόνο της ζωής του και κινδυνεύει να αυτοκαταστραφεί πνευματικά. Πρέπει, λοιπόν να κάνουμε αυτό που ο Ίδιος ο Κύριος μας είπε, «Γρηγορείτε»...«ίνα μη εισέλθητε εις πειρασμόν» (Ματθ. κστ' 42) και «Γίνεσθε φρόνιμοι ως οι όφεις» (Ματθ. ι' 16), να μάθουμε δηλαδή πώς να αποφεύγουμε τις παγίδες που απλώνονται μπροστά μας. Και για αυτό ας έχουμε τον Άγιο Γρηγόριο τον Παλαμά ως οδηγό, ο οποίος κατάφερε και βγήκε αλώβητος

από όλες τις πλάνες που δίδασκε ο Βαρλαάμ, ο οποίος πολλούς κατάφερε να φέρει στην πλάνη του, τον κήρυκα της αληθείας όμως, όχι.

Ταις αυτού αγίαις πρεσβείαις Χριστέ ο Θεός, ελέησον και σώσον ημάς, Αμήν.